

ej — ingen Rolle spiller. Det har Interesse at dvæle ved, hvorledes og hvorfor denne Undtagelse findes, men det kan jeg nu ikke — mit Foredrag bliver langt nok endda.

Jeg har gentagne Gange sagt i det foregaaende, at det, der den Gang fandt Sted, var en Koncentration af Jorden og Menneskene, og at det var denne Koncentration, der blev Aarsagen til Stats- og Samfundsforfatningens Omdannelse til sin Modsætning. Hvad der nu finder Sted gennem de koncentrerede Bedrifter, er ganske det samme, en Koncentration af Produktionsmidler, af flydende Kapital og af Mennesker. Og hvad betyder det? Hvori ligger Truselen i Øjeblikket?

Ogsaa her vil jeg lade Kendsgernerne tale. Den ene efter den anden af disse Sukkerkonger, Staalkonger og Læderkonger, og hvad de nu hedder, træder frem for de Kommissioner, der er nedsat af det amerikanske Repræsentanternes Hus for at undersøge hele dette Spørgsmaal, og vidner hver for sig: vor Ærgerrighed er nu, at vi vil raffinere alt det Sukker, der bruges i Amerika; Staaltrustens Folk siger: Vor Ærgerrighed er den, at vi vil kunne kontrollere ikke alene hele Staalproduktionen i Amerika, men Staalproduktionen Verden over.

De to amerikanske Professorer, som har givet det egentlige Standardværk over de amerikanske Truster, Jeremias Jenks og Walter E. Clarks, som har skrevet fortrinlige Arbejder over dette, kommer med en meget interessant Bemærkning netop under Hensyn til disse Udtalelser: „Den stolte Magtbevidsthed“ — siger de — „og den i Udøvelsen af stor Magt liggende Tilfredsstillelse er i og for sig tiltrækkende for stærke Mænd“, og „man kan ikke hævde, at den Ærgerrighed, der ligger bagved de Udtalelser, som jeg nylig omtalte, ikke skulde vidne om en lige saa fortjenstfuld og naturlig Ambition som store Statsmænds“. Deri har Forfatterne fuldstændig Ret, men Ulykken er jo netop, at der mellem hvad man kalder store Statsmænd findes et Utal af Middelmådigheder; og Ulykken er, at selv om vi tager de virkelig store, saa er det dog et Spørgsmaal — udenfor rent akutte Tilfælde som Krig eller lignende —, om man i et enkelt Menneskes Hænder kan lægge Magten over Millioner, over Folks og Samfunds Skæbne. Vort Svar maa være: Fra et demokratisk Standpunkt kan der ikke være Tvivl; der findes blandt Mennesker simpelt hen ingen, der er saa store og saa rene — thi den moralske Storhed kommer jo ikke mindst i Betragtning her —, at man med

Tryghed kan lægge Folks eller Millioners Skæbne i deres Hænder.

Og naar jeg vender tilbage til Spørgsmaalet: Hvad betyder Koncentration af Kapital i enhver Form, saa maa jeg sige, at den betyder først og fremmest eet, den betyder Magt, den betyder ikke Konsum. Det er Socialdemokratiets Misforstaaelse, og det er f. Eks. den store Misforstaaelse i Forslaget her, at Herrerne tror, at det, der har Betydning her, er Konsumenten, at det er Spørgsmaalet, om man skal give mere eller mindre for dette, om man skal have Raad til Luksus eller man ikke skal have Raad til Luksus.

Det er ganske underordnede Spørgsmaal; nationaløkonomisk og politisk er det ganske underordnede Spørgsmaal. Hvis en Klasse driver forargelig Luksus, burde den, hvis man kunde, men det kan man nu ikke, for man har gjort Forsøg paa det saa mange Gange, og det gaar jo alligevel ikke, saa skulde den straffes paa Grund af det slette Eksempel, den giver, fordi alting siver, og navnlig al den Slags siver fra højere Samfundslag ned til de nedre, ned til de allerlaveste. Der bliver en Higen og Stræben efter noget, der i og for sig kun har en ganske underordnet Værdi i Livet, og der gøres en Indsats for at opnaa alt det, som dette paa ingen Maade er værd, indtil Stræbet efter det præger hele Tilværelsen og Kampen for den. Men nationaløkonomisk har det ikke Spor af Betydning. Og det ligger i den simple Ting, at man kan ikke mere end spise sig mæt, og man kan ikke bære mere end een Dragt ad Gangen. Om jeg ødsler nok saa vanvittigt af det, jeg kan bruge til den Slags, er det noget, der ikke kommer i Betragtning nationaløkonomisk; det er for ringe, det kommer ikke i Betragtning i Forhold til den uhyre Masse af hele den Kapital, som anbringes i Produktionens Tjeneste, naar der er noget at bestille.

Hvis jeg tager de mest blødhjernede Eksempler blandt amerikanske Mangelmillionærer, som finder paa deres Idiotier for at vise, at de har de mange Penge, saa forslaar det ingen Verdens Ting overfor Spørgsmaalet om Amerikas Handelspolitik; men det har noget at sige af de Grunde, jeg har omtalt, at det er forargeligt, at det er et usselt Eksempel at give. Men det er heller ikke dette Luksusforbrug, der er det væsentlige i Spørgsmaalet, nemlig disse Menneskers Magtstilling; thi saa snart de kommer ind paa Degenerationsforbruget, viser de, at de allerede er degenererede, og saa degenerer de fremdeles, d. v. s. de